

prebivalstva in proti kateremu se mora nastopiti z največjo brezobzirnostjo.

Rudarji pozor!

Meseca oktobra lanskega leta ustavile so rudarske zadruge (Knappschafts-Berufsgenossenschaften) v Bochumu na Pruskem zavarovalno rento (penzijo) vsem tistim po nezgodah v pruskih rudokopih prizadetim inozemskim rudarjem in njihovim vdovam in sirotam, kateri so se bili vrnili v svojo domovino, da bi tam uživali zavarovalno rento. Takih rudarjev je tudi, žalibog, med Slovenci precejšnje število. Zdravi in čili so se ločili od nas, v pruskih rudokopih zadela jih je nesreča, in vrnili so se pohabljeni, ako niso celo življenje zgubili.

Pruski rudokopi so ustavili rento z ozirom na novo nemško obrtno zavarovalno postavo proti nezgodam, po kateri se mora podeljena zavarovalna renta uživati v nemški državi, in miruje plačilo za inozemce tako dolgo, dokler prebivajo v inozemstvu (torej tudi v domovini).

Pritožbe na razsodišče v Dortmundu so se zavrnilo, in tudi naš konzul v Kölnu obvestil je prizadete delavce, da bodo ostale vse pritožbe brezvspešne, ker je državni zavarovalni urad (Reichsversicherungsamt) v Berlinu kot najvišje sodišče o zavarovalnih rentah izdal okrožnico, naj se v inozemstvu stanujočim inozemcem zavarovalne rente ustavijo na podlagi novega obrtnega državnega zavarovalnega zakona.

Veliko prizadetih rudarjev in njihovih družin se je torej podalo nazaj na Prusko, kjer se jim je po prihodu zavarovalna renta zopet izplačevala. Dosti pa jih je ostalo v domovini brez rente.

Mica Žikovšek, rudarjeva vdova v Rofeugozdu, okraj Laško, se je sicer tudi podala nazaj na Prusko, kjer dobiva zopet prej ustavljeno zavarovalno rento, vložila pa je pravočasno in morda tudi edina rekurs proti ustavljenju na državni zavarovalni urad po svojem zastopniku gosp. dr. Josip Kolšek, odvetniku v Laškem trgu. In res je ugodil državni zavarovalni urad v Berlinu vloženemu rekursu ter je nedavno obsodil rudarsko zadrugo v Bochumu v plačilo vseh zaostalih ustavljenih mesečnih zavarovalnih rent.

S to sodbo je priznana pravica avstrijskih rudarjev, uživati v domovini zavarovalno rento pruskih rudokopov, ako se jim je zavarovrlna renta podelila pred oktobrom leta 1900, na kar naj bodo vsi slovenski prizadeti rudarji opozorjeni.

Politični pregled.

Notranji položaj. — Nasprotje mej Čehi in vlado je znamenito poostriilo ves politični položaj. Nemci so nekaj časa zasmehovali govorice o ministrski in parlamentarni krizi ter se rogali poročilom, da odstopi minister Rezek, ali dr. Kramarja ostri govor v proračunski debati je pokazal, da so te govorice bile več kakor utemeljene. Vlada je svoj čas dala Čehom pozitivne obljube, a svoje besede ni držala in zato so Čehi zaželi proti nji boj. Storititi so morali to tembolj, ker

vlada Körberjevo odločno v Čehom in sploh Slovanom nasprotnem duhu. Že danes je gotovo, da se Körberju ne posreči, spraviti proračun pred Božičem pod streho, a vse kaže, da bodo prihodnji dnovi silne važnosti za daljno prihodnost.

Poslanska zbornica je v ponedeljek pozno zvečer doglala prvo branje proračuna in je bil isti odkazan proračunskemu odseku. V zadnji seji sta bila izmed proračunskih govorov važna samo dva: Wolf in Heroldov. Wolf je razkladal svoj program in se delal velikega avstrijskega patrijota. Herold pa je vladi očital, da je izzvala boj s tem, ker ni držala slovesnih svojih obljub. V prihodnjih sejah se bodo rešili različni nujni predlogi, ki so bili pomaknjeni v toliko, da se je dobil čas za prvo branje proračuna, za njimi pa pride na vrsto zakon o kmetijskih zadrukah.

Iz državnozborskih odsekov. — Usoda parlamenta ali ministrstva se odloči v proračunskem odseku. Ako bodo Čehi hoteli, bodo lahko zadrževali posvetovanja o proračunu dokler bodo hoteli in ne bo proračun do Božiča gotov, kakor je Körber obljubil cesarju. V prvi seji proračunskega odseka so Čehi že dosegli znatno zavlečenje. Prisilili so odsek, da se v svoji drugi seji ni baval s proračunom, ampak s predlogo zastran dijurnistov, katera predloga se je naposled po dolgi debati vrnila pododseku. Za četrtkovo sejo je bila naznanjena važna bitka. Vladne stranke so nameravale v nasprotju z opravičnikom preprečiti generalno debato s proračunom. Ako so to storile, bodo imeli Čehi povod, nastopiti z obstrukcijo. Čulo se je tudi mnenje, da vlada sama hoče potisniti Čeha v obstrukcijo, da bi imela vzrok, zaključiti zasedanje državnega zbora. — Narodnogospodarski odsek se je v sredo baval s terminsko kupčijo na žitni borzi. Poročevalec dr. Ploj je izdelal obširno poročilo. Vlada pa se je postavila na stališče, da se terminska kupčija na žitni borzi ne sme do cela odpraviti, kakor zahtevajo vsi pravi kmetijski zastopniki, ampak hoče to kupčijo le reformirati. Poljedelski minister Giovanelli je to vladno stališče obrazložil v dolgem govoru, ki se splošno obsoja. Stvar utegne, ako pride na razpravo, imeti še posledice za ministra Giovanellija, ki je pa le orodje v rokah sekcijskega šefa Becka.

Italijansko vseučilišče v Trstu. — Na vseučilišču v Inomostu so nemški visokošolci siloma preprečili italijanska predavanja nekega novoimenovanega profesorja. Nastopili so siloma proti utrakviziranju „nemškega“ vseučilišča in dosegli tudi uspeh. Italijanski dijaki in italijanske občine so se seveda hitro oglasile z zahtevo, da naj se v Trstu ustanovi italijansko vseučilišče. In glej — čudo! Dočim vlada še slišati neče o tem, da bi se v Ljubljani ustanovilo utrakvistično vseučilišče, dočim Čehom na Moravskem neče dati dvojezičnega, kaj še samočeškega vseučilišča, je brž pripravljena ugoditi zahtevi Italijanov in je minister Hartel se že izrekel, da se v dveh ali treh letih ustanovi v Trstu italijansko vseučilišče. Da je s tem ubito vseučilišče v Ljubljani, tega menda vlada ne opazi.

Francija. — Iz privatnopravnih vzrokov v korist nekaterim francoskim špekulantom je že pred nekaj meseci nastal mej Francijo in Turčijo konflikt, ki je zdaj zadobil jako resno obliko. Francija je namreč združila z rešeno privatnopravno zahtevo tudi celo vrsto političnih zahtev, ki merijo vse na to, povzdigniti ugled in veljavo Francije v Orijentu. Ker se turški sultan tej zahtevi ni udal, je Francija odposlala posebno brodoge, ki je okupiralo otok Mytilene. Sodi se sicer, da se bo sultan udal, ali vzlic temu ni izključeno, da provzroči korak, ki ga je storila Francija, mejnarodne komplikacije.

Vojna v južni Afriki. — Angleži imajo vsaki dan več smole. Doživeli so že zopet ohčuten poraz. Pri Bethelu so bili zopet hudo tepeni. Buri so zgrabili polkovnika Benson in mu jeden del armade popolnoma uničili. Sam lord Kitchener poroča o tem porazu v London, da je v tej bitki padel sam poveljnik Benson, 58 mož, osem častnikov, 156 mož pa

je bilo ranjenih. Buri so vgrabili tudi dva topova. Značilno za vrednost angleških vojskovodij je tudi to, da je list „Times“ malo prej silno hvalil Bensona in njegovo „vojno taktiko“, ki je tako izborna, da bode baš ista omogočila hiter konec vojne. Zdaj pa je pač „konec vojne“ za polkovnika Bensona in njegovo „vojno taktiko“, a zares konec vojne najbrže še ne bo tako brž, kajti Buri sami pripovedujejo o tem, da vojna ne bo končana tako dolgo, dokler je še en Anglež na transvaalskih tleh. Buri pripovedujejo, da jih ta vojna prav za prav ne stane več nego življenje svojih rojakov. Angleži jih namreč nehoti preskrbujejo z vsem, ker jim Buri ne ugrabijo samo živeža, ampak tudi orožje, konje, obleko in druge potrebščine. Buri streljajo le še z angleškimi puškami in streljivom, topove pa, ker so jim pretežki, večinoma zakopljejo ali jih uničijo. Buri imajo na bojišču še 20—25.000 vojakov, kajti njihovi mladeniči so že v svojem 15 letu izborni bojevniki.

Obrtnija.

Borze in borzni posli.

Spisal Albert Žnidarski.

V dvajsetem stoletju gotovo ni več kakega trgovca, kateri ne bi bil slišal o borzah. Ker je pa veliko ljudi, katerim so borze in njih uredbe uganjka in tajnost in ker se današnje moderne velike trgovine ne more misliti brez njih, hočem tukaj podati čitateljem sliko o borzah, kakor tudi o poslih, kateri se tam sklepajo.

Kaj je toraj borza? Borza je mesto, na katerem se zbirajo trgovci v interesu svoje obrti, govoreč o trgovskih prilikah splošno in sklepajo trgovske posle. Ime samo je vzeto kakor jih večina misli — od trgovske obitelji Van der Beurse iz grada Brügge v Holandiji, ker so v njihovi hiši imeli takšne sestanke. Drugi zopet mislijo, da je ime prišlo od palače v gradu Amsterdamu, na kateri so bile oklesane tri denarne mošaje (borse).

Kakor se dandanes misli, so bile prve borze urejene l. 1531. v Brügge in Antwerpenu; nekoliko let pozneje so bile že tudi na Francoskem, na Nizozemskem in v Hamburgu. V prvem začetku se je delalo na teh borzah jedino le z navadnim blagom.

Borze so brez dvoma centrum gospodarskega in trgovskega prometa in njih polčraj je važen za razvitek narodnega gospodarstva. Kakor so se borze do danes razvile, ne moremo brez njih v trgovini, posebno v denarnem in kreditnem prometu niti pomisliti na napredek, ker je na borzah zedinjena ponudba in povpraševanje po blagu, katero obojno je z ekonomičnega stališča najsigurnejši regulator za fiksiranje cene kakemu predmetu. Jasno je, da razmerje med ponudbo in povpraševanjem ni stalno, ali vkljub temu se splošni promet ravna po potrebi.

Borzni dogodki ne vplivajo samo na življenje in srečo onih, kateri delajo na borzi, marveč se dotikajo tudi političnega in trgovskega organizma države in narodov. Indirektno vplivajo borze na vsakega posameznika v državi, čeravno ljudje tega ne vedo, marveč čutijo samo njih vpliv po koristnih in škodljivih posledkih na

gospodarstvo. Borze so torej, kakor barometer, na katerem lahko opazujemo gospodarski in politični položaj kakor tudi napredek narodov.

Večji del ljudstva ve o borzah jedino le to, da se tamkaj izdajajo tečajnice (Coursblatt), obvestila o trgovini in da se tam trguje. Te trgovine pa ne razumejo. In to je jeden od glavnih vzrokov, da trgovina pri nekaterih narodih ne napreduje. Na borzah se trguje z vsakovrstnim blagom, menjicami in drugimi efekti, če prav se ti predmeti ne prinašajo na borzo; nadalje se fiksirajo premije za prevažanje in zavarovanje blaga, kakor tudi vse za gospodarstvo in trgovino važne postave.

Glede na različnost predmetov, s katerim se trguje, razlikujemo: borze za promet blaga in efektov (Waaren- und Effecten-Börsen), borze za promet blaga (Waaren-Börsen), borze za promet efektov (Effecten-Börsen) in borze za promet z domačimi pridelki (Special-Börsen).

V Avstro-Ogrski imamo borze za promet efektov na Dunaju, v Budimpešti in v Pragi, za promet blaga v Trstu, v Lvovu, v Gradcu, v Lincu, v Budimpešti, na Dunaju, v Pragi in v Črnovcih. Specijalne borze so na pr. v Pragi za sladkor, v Liwerpolu za volno, v Lipskem za knjige itd.

Borze se nahajajo v velikih, krasnih palačah, z velikimi dvoranami, katere so razdeljene na več delov. Eden del je samo za mešetarje in agente, imenuje se: parket (innerer Schranken); v drugem delu se zbirajo borzijanci in špekulanti, to so: kulise (äusserer Schranken), in v tem delu imajo zopet večji kapitalisti posebne oddelke. V interesu vsakega trgovca je, da marljivo obiskuje borzo, ali — če mu to ni mogoče, — da pogostoma bere obvestila borz, ker na ta način spozna različne cene blaga, ponudbo in povpraševanje po trgovskih predmetih, gospodarske in politične prilike, katere vplivajo na ceno in špekulacijo. To veliko gospodarsko važnost borz so spoznale tudi države in so monopolizirale uredbo teh institutov; izdale so borzne zakone in uredile javno kontrolo nad posli, kateri se tam sklepajo. Borzne starešine, katere imenujejo borzijanci med seboj, so odgovorni, da nobeden član ne dela proti statutom.

Splošna vsebina borznih zakonov je naslednja: Borzo smejo redno obiskovati samo člani borznega zbora, kakor tudi drugi trgovci in tujci, če plačajo vstopnino. Prepovedano je priti na borzo trgovcem v konkursu, bankrotom, ženam in osebam pod kuratelo.

Posli se na borzi sklepajo vsaki dan, razven nedelj in praznikov, navadno od 11.—2. ure popoldne. Borzni statuti govorijo nadalje o pravici in dolžnosti mešetarjev, o načinu likvidiranja trgovskih poslov, o publiciranju službene tečajnice po vsaki obdržani borzi. — Ti statuti so merodajni samo za oficijelno borzo, katere poslovanje nadzoruje vladni komisar, za razliko od druge borze (Nachbörse), katero obdržavajo borzijanci v posebnih dvorinah, ko konča oficijelna borza. — Razun teh dovoljenih sestankov so še takšni, kateri so prepovedani, ter